

Psihološka dimenzija rasta u vjeri na putu zvanja

Na putu prema zrelosti u duhovnom životu

Zagreb, susret animatora za duhovna zvanja, 18. rujna 2013.

U razvoju prema zrelosti neophodno je uzeti u obzir i emotivnu dimenziju ljudskog postojanja. Ona je po svojoj naravi nerijetko „strši“ ili izaziva probleme s kojima se ljudi nose manje ili više uspješno. U vjerskoj poduci prevladava kognitivni aspekt, odnosno racionalno tumačenje i razjašnjavanje vjerskih istina i pravila ponašanja, s kojima emotivna dimenzija ponekad nije u suglasju. Loša način rješavanja takvih nesuglasica jest potpuno negiranje ili zatamljivanje emotivne dimenzije. Integriranje bi bio ispravan put za koji je, međutim, potrebno vrijeme, strpljenje, prihvaćanje svih oblika frustracije koji su u takvim slučajevima redovito prisutni.

Ako promotriamo čovjekov život od rođenja, možemo vidjeti kako je roditeljska skrb usmjerena kako bi osoba dostigla zrelost, neophodne kako bi se osoba osamostalila i preuzela odgovornu ulogu u društvu. Zrelost je stanje prema kojemu je usmjereno naše življenje. Cjelokupni čovjekov život usmjeren je prema ostvarivanju zrelosti. Tako postoji ispit iz zrelosti (matura), kažemo za nekoga da je postao zreo čovjek, da je sazrio... s određenim brojem godina, ovisno o pojedinim kulturama i državama, stječe se punoljetnost, s čime osoba počinje biti osobno odgovorna pred zakonom. Također, i u Katoličkoj Crkvi postoji sakrament koji se zove sakrament kršćanske zrelosti.

Ovim zadanim, točno određenim datumom ili činom, prema kojem je netko postao zreo čovjek ili zrela osoba, može se razumjeti kako je prevladavao jedan koncept koji se može nazvati više statički, gdje se određenim činom zadobiva zrelost ili barem se osoba smatra zreloom.

Prema definiciji zrelost je „stanje potpune i stabilne tjelesne, psihičke i mentalne diferencijacije i integracije; sposobnost da se slijede zadatci dodijeljeni pojedincu i da se suoči s zahtjevnostima života. U centralnoj Europi *seksualna zrelost* se dostiže za djevojke oko 15 i po godina, dok je kod dječaka oko 16 godina; *tjelesna zrelost* se dostiže obično oko 17 godina odnosno 21. *Psihička zrelost* se dostiže kod muškaraca oko 17 godina, a kod žena oko 18, zbog činjenice da njihove težnje i njihova volja zadobivaju stabilnu i dugotrajnu formu te u tom periodu završava tražene egzistencijalne teme. *Socijalna zrelost* dostiže kod žena oko 22 godine dok je kod muškaraca to oko 24 godine. Ona se manifestira s buđenjem

impulsa da se djeluje u pozitivnom smislu i da se prihvate zapovijedi koje su individualne i koje dolaze od društvenog i političkog života. U ovoj točki proces emancipacije od roditelja je nadiđen kao i osjećaj da se još uvijek isključeni iz kompliciranog svijeta civiliziranja odraslih, tiranskog formiranja grupe i subkulture koja ocjenjuje“ (Arnold, Eysenck, Meili, Maturità, 663).

„Socijalna zrelost je postignuti stupanj razvoja takvih oblika socijalnog ponašanja koji su poželjni, uobičajeni i svojstveni osobi određene dobi i koji se očekuju s obzorom na njezinu ulogu i status. Oblici ponašanja koji su idnikatori socijalne zrelosti neprecizno su i različito određeni: to mogu biti različite socijalne vještine, specifični postupci u socijalnim odnosima, samostalnost i nezavisnost u ponašanju, odgovornosti prema sebi i drugima“ (Petz, 451).

Iz ovog se može zaključiti kako društveno uređenje, bilo da je riječ o civilnom uređenju ili crkvenom, pretpostavlja da se u određenoj dobi osoba može smatrati zreloom, te da kao takva, preuzima na sebe i odgovornost za ono svoje životne izbore, pretpostavljajući također i da je osoba svjesna i posljedica vlastitih čina.

U razumijevanju razvoja i dostizanju zrelosti značajan doprinos dao je Erik Erikson, koji je ljudski život promatrao kao cjeloviti razvoj koji traje sve do smrti. Najvažniji momenat koji se događa u čovjekovom rastu jest kriza identiteta koja se javlja u periodu adolescencije, a riješavanje te krize dovodi do izgradnje vlastitog identiteta što omogućava kasnije ulaženje u intimne odnose s drugim osobama i daljnji razvoj prema plodonosnom načinu života, koji prema Eriksonu započinje oko 25. godine života.

Teorija privrženosti načini stvaranja odnosa

Iz ovih definicija i razumijevanja koje ljudi obično imaju o zrelosti, jasno je da se u zrelost svakako ubraja i sposobnost stvaranja i održavanja odnosa.

Jedna od teorija koja je vrlo prihvaćena u psihologiji jest i teorija privrženosti, razvijena od engleskog psihologa Johna Bolwbya (1907-1990). Prema toj teoriji način stvaranja odnosa u ranom djetinjstvu jest model prema kojem osoba stvara odnose tijekom cijelog svog života.

„Ponošanja kojima je privrženost definirana uključuju:

1. Pokušaje održavanja kontakta ili blizine
2. Pojavu anksioznosti prilikom odvajanja.

Male bebe i mala djeca nastoje ostati u dodiru s osobama koje se za njih brinu, a kojima su prvžena. Gledaju i u oči, povlače ih i vješaju se na njih, traže da ih se nosi, pa čak i

pokušavaju tako iskočiti pred njih da bi bila 'pregažena' kad ih ne bi podigli na ruke!“ (Rathus, 432).

Bowlbyeva promišljanja i formiranje hipoteze o prvrženosti kao temeljnom motivacijskom pokretaču, potječu od njegovog viđenja da je prvrženost koja ujedinjuje dijete s majkom primarna motivacija, odnosno primarna djetetova potreba. Različita istraživanja koja je on kao i drugi psiholozi provodio doveli su ga do zaključka kako je za mentalno zdravlje pojedinca neophodno iskusiti topli, intimni i neprekinuti odnos s majkom (ili s drugom osobom koja je trajno mijenja), u kojem oboje osjećaju zadovoljstvo i uživanje. Poznati su zaključci kako je za preživljavanje djeteta neophodan kontakt s majkom, do kojih je došao Rene Spitz (1887-1974), a koja su se bazirala na promatranju malene djece u sirotištu, govore da nije dovoljno djecu redovito hraniti i držati u čistom, već da je temeljno za njihov rast odnos koji se stvara s drugim osobama. Naime, djeca u sirotištu koja nisu imala kontakta s drugima i nisu imali neku osobu koja bi bila trajno prisutna, imala su veću stopu oboljevanja i smrtnosti od djece koja su imala više kontakta. Harlowljev eksperiment s mladim čimpanzama je također primjer da i sasvim mlade životinje imaju veću potrebu za tjelesnim kontaktnom nego što je to potreba za hranom. Mladim su čimpanzama u kavezu postavili dvije lutke koje su trebale predstavljati majku: jedna je bila od žice i imala je flašicu s hranom iz koje se čimpanza mogla nesmetano hraniti, a druga je bila plišana figura bez flašice. Životinje su puno više vremena provodili igrajući se s plišanom figurom, što je osobito dolazilo do izražaja u situacijama kada bi osjetile opasnost: tada bi se grčevito držali za plišanu figuru.

Privrženost je termin s kojim se općenito misli na stanje i na trenutačnu privrženost pojedinca, koji mogu općenito biti podijeljeni na „sigurnu“ i „nesigurnu“ privrženost (Lis, Stella, Zavattini, 350). Na temelju Bowlbyevih postavki, Ainsworth je napravila strogo istraživanje u kojem su se promatrala djeca stara 12 mjeseci a koja su bila s majkom i nepoznatom osobom. Promatrala se njihova reakcija u dva momenta: u trenutku kada majka napušta prostoriju i trenutak u kojem se majka nakon nekog vremena vraća u prostoriju. Na temelju tih reakcija mogu se sa sigurnošću vidjeti tri modela ponašanja: *sigurnina privrženost*, u kojem dijete pokazuje povjerenje prema raspoloživosti roditelja, u kojem roditelj pokazuje sposobnost pristupačnosti i osjetljivosti na signale koje dijete šalje; *opiruća privrženost*, u kojem dijete, budući nije sigurno u raspoloživost roditelja, pokazuje tjeskobu i poteškoće pri rastanku; i *izbjegavajuća privrženost*, gdje je dijete, u trenutku u kojem traži brigu i pažnju očekuje da će biti odbijen. Naknadno je prepoznat i model *neorganizirane privrženosti*, u koji spadaju različiti oblici koji nisu mogli biti prepoznati u prva tri (Lis, Stella, Zavattini, 352).

Daljnji korak u razumijevanju koncepta prvrženosti jest *Unutarnji operativni-radni model* (Internal Working Models), koji predstavlja način na koji se osoba stavlja u odnos s drugima. To znači da je osoba već oko druge godine života izradila svoj obrazac prema kojemu stupa u odnose s drugim ljudima. Bowlby je ovaj *Unutarnji operativni-radni model* koristio kako bi opisao neurotičnu privrženost, privrženosti koja se javlja kada je osoba koja skrbi o djetetu nepredvidiva i izbjegavajuća. Takav, nesiguran i nepredvidiv način skrbi, kod djeteta prouzrokuje tjeskobu, gdje se *unutarnji radni model* ne temelji na sebi već na „biti na visini“ majčinske brige i na predviđanjima što će drugi učiniti, razvijajući tako ambivalentni i izbjegavajući model privrženosti. U izbjegavajućem modelu privrženosti dijete nastoji minimalizirati svoje zahtjeve kako bi izbjeglo odbacivanje, ostajući u isto vrijeme u udaljenom kontaktu. Kod ambivalentne privrženosti dijete nastoji prijanjati za izvor majčinske skrbi na način da se često maksimalno podlaže zanemarujući sebe i svoje potrebe (Lis, Stella, Zavattini, 353).

Unutar različitih stilova privrženosti svako živi svoje *temeljno emotivno iskustvo*, koje predstavlja temelj na koji si tijekom života nadograđuju sva ostala iskustva odnosa s drugima. *Temeljno emotivno iskustvo* ima ključni utjecaj u našem neposrednom životnom iskustvu: ono daje „ton“ ili „boju“ našem doživljavanju samih sebe i našem odnošenju prema drugima. Svaka osoba, polazeći od svog iskustva privrženosti, izgrađuje referentni okvir preko kojeg isčitava, interpretira, daje smisao, razumijeva sebe, i sve ono što drugi govore i čine, kao i sve afektivne odnose koje uspostavlja, uključujući i izbor životnog partnera. Taj referentni okvir predstavlja *osobno značenje* preko kojega svatko gradi specifični način odnosa s drugima. Drugim riječima, svatko posjeduje vlastiti stil odnosa koji proizlazi iz *osobnog značenja*. Taj stil može se nazvati *organizacija osobnog značenja*, i postoje četiri temeljna afektivno-relacijska tipa: Fobični tip, Perfekcionistačko-ambivalentni, Depresivni i Perfekcionistačko-opesivni (Cantelmi-Barchiesi, 113-115).

Fobični tip

Kod ovog tipa radi se o nedostatku roditeljske topline i potpore, koji su unatoč tome u neposrednoj blizini djeteta i koji ga, na indirektan način, ograničavaju u njegovim pokušajima za osamostaljenjem i istraživanjem okolnog svijeta. To ograničavanje ostvaruje se na dva načina, hiperprotektivnim i odbijajućim. Hiperprotektivni roditelji djetetu svijet prikazuju opasnim mjestom i u isto vrijeme šalju poruku o njegovoj nesposobnosti sučeljavanja s tim istim svijetom i opasnostima koji se u njemu nalaze. Poruke takvog tipa su: „ne penji se na

drvo, možeš pasti“; „ne trči, možeš posrnuti“; „slab si“; „ne znaš se kontrolirati pred nepoznatim ljudima“, itd. U pozadini takvog stava nalazi se nikad prepoznata netrpeljivost prema sasvim normalnim inicijativama vlastitoga djeteta. Razlog tomu može se tražiti u tome da sami roditelji ustvari prenose djetetu svoj vlastiti stav i svoja vlastita uvjerenja o svijetu kao neprijateljskom mjestu i o sebi samima kao nesposobnima da se suočavaju s izazovima. Kod odbijajućih roditelja radi se o nesposobnosti pružanja sigurne baze vlastitom djetetu kako bi ono moglo neometano istraživati. Oni to čine tako što prijete da će napustiti obitelj, ili se neprestano žale na različite bolesti, neprestano pokazuju nezadovoljstvo, depresivnost, i neprestano daju dojam da su na umoru. Ovakav stav često je praćen i realnim anksioznim smetnjama što djetetu onemogućava, indirektno, da slobodno istražuje svijet u kojemu živi. Sve to kod djeteta narušava pozitivnu sliku o sebi i ostavlja dojam nemogućnosti kontroliranja svog vlastitog života, vlastite emotivnosti, odnosa s drugima i svijetom koji ga okružuje (Cantelmi-Barchiesi, 116-119).

Posljedice za vjerski odgoj – odnos u obitelji – vjerske institucije

Kao negativne posljedice ovakvog odgoja kod osoba koje su odabrale neki oblik posvećenog života (redovništvo, svećeništvo, svjetovni instituti) mogu se pojaviti pretjerana traženja sigurnosti kako bi se sama osoba zaštitila od svijeta i izazova života. Ukoliko se osoba osjeća nesigurnom i nesposobnom da se izbori za svoje mjesto u svijetu, tada će crkvena struktura postati sigurna luka u kojoj će se ona zaštititi od nevolja i nepredvidljivosti koje život sa sobom nosi. Zbog toga revno izvršavanje svih dužnosti i obveza koje su na putu poziva predstavlja utočište kako bi se zadobila sigurnost i mir, što znači da vrijednosti koje bi trebale biti razlog ispunjavanja svojih dužnosti ostaju u drugom planu. U tom smislu mogu se javiti različiti oblici revnosti: liturgija, odijevanje, studij... Odnos s Bogom tada postaje neizravan: i Bog je u konačnici onaj koji osobu ili blokira ili maksimalno štiti. Bilo koji od ovih modela bio u igri, osoba je blokirana u svom rastu i živi u nepovjerenju ne samo u svijet nego i u Boga.

Ovakav oblik vjerskog života može se prepoznati u stavovima koji ovaj svijet proglašavaju neprijateljskim mjestom, gdje su svi oni koji ne dijele mišljenje kandidata neprijatelji, a samo apostolsko djelovanje prerasta više u obranu stavova nego u proaktivno i kreativno djelovanje. Vokabular je obilježen negativnošću kada se spominju drugi i drugačiji, a ti drugi i drugačiji ne samo da mogu biti ljudi koji su van Crkve nego i oni koji su u Crkvi a koji ne slijede njihov stil duhovnosti.

Rast u zvanju kod ovakvog tipa moguć je kada se osobi pomogne prevladati neprijateljski stav prema onome što osobu okružuje. Kako bi se pozitivan stav prema drugima i drugačijima razvijao neophodno je paralelno raditi na razvijanju pozitivne slike o samome sebi i na razvijanju osobnih sposobnosti, koje su, zbog negativne slike o samome sebi u korijenu ovakvog stava. Evanđelja, gledano u cjelini, pozivaju čovjeka u novo u nepoznato, pa je i s te strane ovakav „fobični stav“, ukoliko se ne radi na njemu, neprikladan („neevanđeoski“).

„Ne boj te se svijeta!“

Perfekcionističko-ambivalentni tip

Rani odnosi roditelja i djeteta su obilježeni suptilnom ambivalentnošću i nejasnoćom od strane roditelja. S jedne strane roditelji nastoje ostaviti dojam osoba koje su potpuno posvećene svom djetetu i njegovom blagostanju, dok je s druge strane njihovo ponašanje više usmjereno kako bi takva slika njihovog roditeljstva bila prepoznata od strane drugih osoba. Na taj način briga i posvećenost djetetu ostaju bez one neophodne topline i blizine, bez intimnosti i osluškivanja djeteta, te njegove potrebe ostaju nezadovoljene. Naizgled dobiva sve što mu je neophodno dok s druge strane ostaje bez intmine povezanosti s roditeljima. Takav odnos se manifestira u odgoju u kojem roditelji anticipiraju i interpretiraju osjećaje, emocije i razmišljanja djeteta kada oni nisu suglasni s obiteljskim kodeksom: „to činim za tvoje dobro“, „gledaj kako je dobro“, ovo ti loše stoji, obuci ono“..., bez jasnog usklađivanja s onim što dijete želi i osjeća. Obiteljska komunikacija se većim dijelom svodi na formu, na ispunjavanje društvenih očekivanja, u svrhu stvaranja pozitivne slike o sebi, žrtvujući tako nesuglasice i nutarnja nezadovoljstva, kako bi došla do izražaja briga, posvećenost obitelji i obiteljski sklad. Zbog svega toga komunikacija u obitelji je ambivalentna, kontradiktorna i kamuflirana, gdje su diskusije i svađe prekinute bez da se razriješe problemi i gdje se nastavlja kao da se ništa nije dogodilo. Sve to kod djeteta izaziva stalnu potrebu da se traži raspoloživost i potvrda značajnih osoba, što izražava stalnu potrebu za sigurnošću da osoba bude voljena, prihvaćena i cijenjena. Kako bi to postigla, osoba neprestano živi tako da ne razočara druge, nastojeći svojim postupcima i stavovima predvidjeti i ispuniti želje drugih (Cantelmi-Barchiesi, 122-119).

Posljedice za vjerski odgoj – odnos u obitelji – vjerske institucije

Kod ovog tipa osobe karakterističan je stav da se nastoji svidjeti odgojiteljima ili pretpostavljenima, ili bilo kome za koga drži da je važan, kako bi se kroz taj odnos i kroz

njihovo odobravanje dobio osjećaj prihvaćenosti i voljenosti. To odobravanje neophodno je kako bi zadobio osjećaj za vlastitu vrijedost, a najmanja kritika ili neodobravanje mogu ga lako poljuljati. Odnos s Bogom je također na razini svidanja: osoba se želi svidjeti Bogu, sumnjajući u njegovu ljubav ako nije savršena. Korisno je kod takvim osobama pomoći u njihovom samostalnom izgrađivanju, pružati im prigodu da, sukladno dobi i položaju, preuzimaju odgovornost za sebe i eventualno za druge, kako bi se na taj način osamostalile. Pri tome je također korisno imati u vidu da im je u njihovom rastu potrebno i dalje osiguravati bezrezervnu podršku, a dobro je da to osjete i u eventualnim pogreškama. S druge strane opasnost je da se kod odgojitelja ili onih koji su im nadređeni javi nekritični odnos prema takvim osobama i da se ne primjeti da poslušnost kod takvih osoba nije ukorijenjena zbog nje same, već kao traženje potvrde vlastite osobe. Tako se kod njih i dalje učvršćuje njihov tip osobnosti koji im ne omogućava razvoj i izgradnju vlastite osobnosti.

„A ti, što ti kažeš tko sam ja?“

Depresivni tip

Kod depresivnog tipa privrženost je uglavnom izbjegavajuća, gdje je dijete u svom razvoju imalo značajna iskustva percipirana uglavnom kao gubitak i odbijanje. Ovakva iskustva su mogla biti posljedica realnog gubitka roditelja, kao što je smrt ili rastava. Da bi se ovakvi događaji percipirali kao gubitak i odbijanje, osim realnog događaja neophodna je i prisutnost drugih elementa koji se tiču odnosa djeteta s roditeljima. Često je prisutna situacija u kojoj se roditelji drže otvoreno podalje djeteta i njegovih potreba, dajući veću važnost vlastitom uspjehu, koji postižu uz naporan rad i uz mnogo odricanja. Takvi roditelji često traže od djece izvanredni uspjeh dok im u isto vrijeme ne pružaju nikakvu emotivnu potporu kako bi oni ispunili postavljene zahtjeve. Također, može se pojaviti i obratna uloga odnosa, pa tako dijete postaje na neki način odgovorno za uspjeh roditelja. To se događa u slučajevima kada roditelji počinju optuživati djecu da nisu dostojni njihove ljubavi, održavajući na taj način odbijajući stav i emotivnu distancu. Time dobivaju mogućnost kontroliranja djeteta bez emocija, s indiferentnošću, hladnoćom i kaznama, pozivajući dijete na odgovornost bez da su im pružili neophodnu emotivnu podršku prije toga. Dijete pred ovakvim stavom osjeća beznade i bijes, emocije koje su veoma teške i koje potencijalno mogu snažno remetiti njegov psihički sklad. Kako bi to spriječilo, dijete već od malena razvija obrambeni mehanizam koji se bazira na reduciranju bilo pozitivnih bilo negativnih emocija. Slika koju ima o samome sebi je negativna jer sebe ne doživljava kao osobu vrijednu ljubavi, dok situacije s negativnim

posljedicama u kojima se našlo stvara kod njega dojam o odgovornosti za sve što mu se događa. Vlastita odgovornost za sve što se događa postaje tako način da se kontrolira stvarnost, potičući ga na trajni napor kako bi bilo prihvatljivo u očima drugih. Osjećaj samoće ga tjera da se angažira na drugim poljima koja nisu vezana za međuljudske odnose, pa natjecanje, nastojanje i napor postaju središte njegovog djelovanja, čime zadobiva pozitivnu sliku o sebi, te postaje stvarno sposoban na području rada. Zbog toga te osobe imaju tendenciju izbjegavanja emotivnih odnosa, ne dopuštajući sami sebi da budu ljubljene i da im se netko previše približi, ponavljajući tako iskustvo odbačenosti (Cantelmi-Barchiesi, 130-135).

Posljedice za vjerski odgoj – odnos u obitelji – vjerske institucije

Kod ovakvog tipa osobnosti vrlo lako može doći do pesimističnog pogleda na svijet, koji se manifestira nepovjerenjem bilo u svijet bilo u djelovanje drugih, kao i nepovjerenje prema djelovanju Crkve. Često se mogu čuti izjave tipa: „ništa ne valja“, „nema ništa od toga“, „to se neće nikad promijeniti“..., gdje se pri tome razvija katastrofičan stil duhovnosti i života, podlozan očekivanju samo negativnoga. Važno je razumijevanje da je to prije svega obrambeni mehanizam koji omogućava zaštitu od daljnjih razočaranja kojima je osoba bila izložena. Odnos s Bogom također može poprimiti karakteristike otuđenost, gdje je Bog onaj koji jest dalek ili kažnjava tako što prepušta čovjeka njemu samome i njegovoj muc. Kod ovakvog tipa osobnosti prije svega neopodno je ispočetka osigurati osjećaj prihvaćenosti, bez nekih prevelikih očekivanja, kako bi joj se na taj način omogućilo da razvije pozitivnu sliku o sebi. Usporedno s tim, korisno je poticanje da se, u malim koracima, osoba usmjerava prema njoj mogućim i realnim ciljevima, neprestano je hrabreći i bodreći u ostvarivanju tih ciljeva. Dozivanje u svijest da je ljubljeno Božje dijete može biti od velike koristi na putu razvoja vlastitog zvanja i vlastite osobnosti. Takav stav će joj omogućiti da korak po korak izgradi pozitivnu sliku o sebi i svijetu, kako bi uvjerdjela da se neke stvari ipak mogu popravljati na bolje. Slika Krista patnika, koji supati s čovjekom biti od velike koristi.

„Idi pa i ti čini tako“

Perfekcionistačko-opesivni tip

Kako bi se ovaj stil razvio neophodno je da jedan od roditelja zauzme odnos s dva lica, gdje je neprijateljski i odbijajući stav prikriven s potpunim izvanjskim interesom i posvećenšću. Emocije su kod ovakvih obitelji vrlo reducirane; roditelji su spremni posvetiti se moralnom i

socijalnom razvoju djeteta dok gotovo nikada ne izražava svoje osjećaje s nježnošću niti dopuštaju emotivnost. Odnosi su uglavnom na verbalnoj razini dok se vrlo rijetko ili nikako ne odvijaju motoričkim kanalom: prevladava racionalnost i analitičko razmišljanje na uštrb spontanog razgovora i slobodnog izražavanja bilo pozitivnih bilo negativnih emocija. Svaka spontanosti i prirodnost su blokirane implicitnim ili eksplicitnim omalovažavanjem. Zbog toga dijete zauzima obrambeni stav koji je potpuno u suprotnosti s onim što želi: zauzima ozbiljni stav, drži se na odstojanju i zamišljeno je. Roditelji traže od djeteta apsurdno veliku odgovornost neprimjerenu njihovoj dobi, i zabranjuju kušanje svih emocija koje su u suprotnosti s etičkim i moralnim principima, koji su više nego iskreni izraz filozofskih i vjerskih uvjerenja, sredstvo za sprovođenje kontrole. Iskustvo koje dijete ima na kraju ovakvog odgojnog procesa jest strah od nemogućnosti kontroliranja, kao i nedopustiv osjećaj ambivalentnosti u odnosu prema samome sebi, koje ga orijentiraju prema neprestanom „kognitivnom“ traženju sigurnosti i kontrole. Ova potreba za kontrolom, sigurnošću i savršenošću, odgovor je na etički kodeks koji je gotovo nemoguće oslabiti. Izražava se u perfecionističkom stavu pristajanja uz apsolutne norme i pravila, jer se na taj način iz svijesti želi isključiti emotivni svijet, shvaćen kao izraz slabosti i iracionalnosti. Zbog toga je mogućnost za potpunu i iskrenu emotivnu obuhvaćenost u odnosima s drugima veoma limitirana.

Posljedice za vjerski odgoj – odnos u obitelji – vjerske institucije

Kod ovakvih osoba vrlo lako se može dogoditi da je Crkva dobro mjesto na koje se mogu skloniti i koje vrednuje njihovu emocionalnu distanciranost, ostavljajući je zatvorenu u svoj svijet. Kao takvi, lako mogu dati dojam osoba koje su potpuno posvećene svome pozivu, jer su neprestano zaokupljene ozbiljnim temama, ne puštajući se „svjetovnim užicima“, što ih na kraju dalje utvrđuje u njihovoj zatvorenosti i nemogućnosti istinskog kontakta sa samim sobom i s drugima. Liturgija, molitva, studij, Crkva, koje su same po sebi usmjerene na razvoj osobnog odnosa s Bogom i drugima, mogu tako postati privilegirani izbor takvih osoba koji joj omogućuju da se drži podalje od odnosa s drugima. Bog je racionalno spoznat, razumije se što je objavljeno, ali osobni, iskreni i intimni odnos ostaju negdje daleko.

Upravo je usmjeravanje takvih osoba prema drugima u zajednici najbolji put za vlastiti rast i rast u zvanju. Sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima koje su osmišljene tako da upućuju osobe jedna na drugu u uzjamaanom dijeljenju iskustava, može biti od velike koristi kako bi se osoba istinski susrela s drugima i otklonila od sebe osjećaj nesigurnosti u vlastite emotivne

sposobnosti. Na taj način će osoba rasti u prihvaćanju sebe kao i u ostvarivanju zdravih odnosa s drugima.

Prihvaćanje tamnih strana

Odnosi koje osoba razvija u svom životu i način na koji osoba izgrađuje odnose, prvo u obitelji a kasnije i šire, jest također i način na koji osoba uspostavlja i održava odnos s Bogom. Razvoj, kako se može vidjeti iz iznesenog modela, nije linearan. U igri su mnogi psihološki faktori, koji, zajedno s biološkim čimbenicima određuju karakteristike osobe i njezin način odnošenja prema svijetu. Taj dinamički proces koji se na kraju očituje u percepciji sebe i drugih, obilježje je od kojega se ne može pobjeći: osoba je cjelokupnost svih psihodinamičkih, kognitivnih i duhovnih komponenti. Zbog toga je korisno poznavanje i prepoznavanje tih tipova kako bi se, pri razvoju zvanja, moglo adekvatnije pratiti osobe uključene u taj proces.

Što se tiče navedenih tipova može se primijetiti da svaki od pojedinih ima stanovite poteškoće koje osobi otežavaju cjelokupnost doživljavanja i sebe i drugih. Ni jedan od navedenih tipova nije sam po sebi bolji ili lošiji od drugih. Svaki od njih ima svoje karakteristike koje u većoj ili manjoj mjeri otežavaju osobi stanovite aspekte ljudskog života.

Ono što osobe obično doživljavaju kao negativno nastoje na sve načine držati podalje i od sebe samih i od drugih, prilagođavajući svoj život tako da se ti aspekti ne primjećuju. Nažalost, najčešće se događa da osoba sama nije svjesna svojih „tamnih strana“, dok ostali koji žive s tom osobom to primjećuju. Nastojanja da se iz života izbací ono što je negativno dovodi do stanovite podijeljenosti u osobi: prihvaćaju se samo poželjne karakteristike a negativne kao da ne pripadaju istoj osobi, te je osoba u stalnoj napetosti hoće li se i kada te negativnosti očitovati. Zbog toga je jedna od temeljnih zadaća u razvoju zvanja ostvarivanje pogodnog ozračja kako bi osoba sama mogla iznijeti na površinu sve ono što misli da nije dostojno bilo nje same bilo poziva. Na taj način dolazi do procesa integracije unutar same osobe koji joj pomaže u izgradnji zrele ličnosti, a samim time i zrele duhovnosti, kao temeljne komponente duhovnog zvanja.

Evandjelje kao kao poziv na trajni rast

Ako se osvrnemo na predstavljene tipove, možemo primijetiti da svaki od pojedinih tipova ima jednu temeljnu poteškoću oko koje se osoba vrti. One su istina vrlo slične jedna drugoj, ali se opet ispoljavaju na pojedine specifične načine u ovisnosti o osobi. Tako je npr. za

fobični tip temeljna karakteristika strah i nepovjerenje, za ambivalentno-perfecionistički tip nesamostalnost, za depresivni tip beznade, a za perfecionističko-opsesivni tip distanciranost. Evanđelje nam nudi veliku riznicu različitih savjeta i naputaka koji mogu biti konkretna pomoć svakom pojedinom tipu. Temljno Božje svojstvo, objavljeno nam u Isusu Kristu jest da je Bog ljubav: upravo je to čini se temeljni nedostatak svakog od opisanih tipova, koji onda u kombinaciji s drugim elementima čini pojedini profil osobe.

Za svaki pojedini od ovih tipova moguće je pronaći odgovarajući naglasak u Svetom pismu. Za fobični tip je tako moguće naglašavati povjerenju u Božju dobrotu i skrb prema čovjeku, jer na puno mjesta Božja poruka upravo glasi: Ne boj se! Ne bojte se, ja sam!... Za perfecionističko-ambivalentni tip naglasak bi bio na izgradnji vlastitog stava, što se može naglastiti u Isusovom obraćanju pojedincu: a što ti kažeš tko sam ja! Za depresivni tip može se staviti naglasak na aktivnost: „idi pa i ti čini tako“!, dok se za perfecionističko-opsesivni tip može uzeti slika Očevog zagraljaja izgubljenog sina.

Ne manje važno od ovih slika jest aktualizacija i konkretizacija evanđeoskih slika i naputaka. Riječ je tijelom postala, što znači da Evanđelje ne bi smjelo ostati samo na razini razmišljanja i meditiranja, već bi ta prihvaćena riječ trebala biti utjelovljena u svakodnevnom odnosu prema drugima. Ljubav prema drugome u konačnici jest put kojim smo pozvani ići, a taj drugi, jest ujedno i najbolji lijek za osobni rast.

Boris Vidović